

NEAPOL – FLORENCIA – BENÁTKY | TALIANSKA CESTOPISNÁ FOTOGRAFIA

Trvanie výstavy: 4. november 2011 – 26. február 2012

Miesto: Vodné kasárne, 1. poschodie, Rázusovo nábrežie 2, Bratislava

Kurátorka výstavy: Lucia Almášiová

Výstava *Neapol – Florencia – Benátky* predstavuje súbor cestopisných fotografií talianskeho pôvodu z 2. polovice 19. storočia. Označenie *cestopisná* nie je v prípade prezentovaných fotografií celkom jednoznačné a výlučné – diela možno z hľadiska žánru považovať tiež za fotografiu *cestovnú*, *turistickú*, *krajinársku*, *vlastivednú* alebo *dokumentárnu* či *výtvarnú*. Svojím charakterom a kontextom vzniku najviac súvisí s rozvíjajúcimi sa modernými formami cestovania v priebehu 19. storočia; taktiež s počiatkami systematického dokumentovania („popisovania“) známych i neznámych krajov v Taliansku, ostatnej Európe i inde vo svete (Severná Amerika, Stredný a Ďaleký východ...).

Obdobie 19. storočia bolo érou, keď sa zásadne zmenili spôsoby i motivácia cestovania. Osamotených aristokratov a malé skupiny nahradili organizované masy nových záujemcov, tradičné zastávky *grand tour* sa rozšírili o poznávanie nových miest a oblastí. Cestovanie sa stalo novým spoločenským fenoménom a základom pre vznik jeho odľahčenej formy – turizmu.

Záujem o cestovanie – najmä do Talianska – bol v Európe podporovaný aj vydávaním početných dobových cestopisov, sprievodcov a esejí o miestnej kultúre a umení (Tomassini, 1989). V polovici storočia cestovanie v Taliansku ešte viac uľahčilo zjednotenie krajiny (1861), vybudovanie železničnej siete a vznik služieb pre „cestovný ruch“, ktorého významnou súčasťou sa stala i fotografia.

Samotná fotografia sa po svojom predstavení verejnosti vo Francúzsku v januári roku 1839 veľmi rýchlo rozšírila aj do väčšiny veľkých centier talianskych štátov (Turín, Florencia, Benátky, Bologna, Miláno, Neapol, Janov alebo Rím). Spočiatku vo forme dagguerotypov a neskôr ako kalotypia alebo talbotypia (od 40. rokov 19. storočia) sa v tvorbe domácich i cestujúcich fotografov dostali v rámci jednotlivých žánrov pomerne rýchlo do popredia *veduty* alebo tzv. *pohľady* na mestá a ich typické pamiatky (*monumenti*) a taktiež reprodukcie umeleckých diel. Objav technicky jednoduchších postupov a predpripravených materiálov ako *kolódiový proces* a *albumínový papier* (Louis-Désiré Blanquart-Évrard, 1850) uľahčili od polovice 19. storočia cestovanie a umožnili systematické dokumentovanie krajiny a jednotlivých miest väčšiemu počtu fotografov. Zároveň urobili z fotografie (ako ľahko a lacno rozmnožiteľného obrazu) výhodný obchodný artikel dostupný širokému okruhu záujemcov.

Fotografia sa stala neoddeliteľnou súčasťou cestovania, dokumentom o podobe krajiny a prostriedkom poznávania vzdialených miest, ale tiež umeleckým predmetom i turistickým suvenírom (Howe, 2008).

Vystavený súbor albumínových fotografií predstavuje práve takéto typické pohľady na panorámy vybraných talianskych miest a ich architektonické dominanty – stredoveké až barokové exteriéry a interiéry kostolov, mestských palácov a vidieckych víl, kaplniek, škôl a akadémií, veží alebo mestských brán – taktiež pohľady na antické ruiny, archeologické lokality, priestory námestí, ulíc a prístavov a ojedinele i žánrové scény. Snímané za plného slnečného svetla, využívajúce výraznejší kontrast svetla a tieňa na lepšie vykreslenie detailov exteriérov alebo vyjadrenie hĺbky priestoru, sú fotografie komponované zväčša ešte podľa princípov renesančnej perspektívy a pravidiel platných pre krajinomalbu 18. storočia (priamy alebo perspektívny pohľad, centrálna kompozícia alebo podľa zlatého rezu, symetria a súlad horizontál a vertikál). Iba v niektorých prípadoch došlo jemným posunom uhla snímania od stredovej osi alebo smerom nahor a nadol k tvorbe subjektívnejších a dynamickejších kompozícií.

Počet autorov tvoriacich cestopisnú fotografiu na albumínovom papieri bol v 2. polovici 19. storočia pomerne veľký. V každom väčšom talianskom meste pôsobil minimálne jeden takýto autor so svojim ateliérom na originálne a „tlačené“ fotografie. V rámci vystaveného súboru boli označení alebo indentifikovaní viacerí autori, veľké množstvo fotografií však zostalo zatiaľ bez určenia. Hľadanie autorstva pri tomto type fotografií sťažuje fakt, že pri fotografovaní ide viac-menej o mechanický proces, fotografi často pracovali na viacerých miestach a pôsobením sa vzájomne prekrývali. Bežnou praxou bolo i preberanie archívov negatívov jednotlivých fotografov ich nasledovníkmi a tvorba súborov podľa požiadaviek zákazníka. Pri fotografovaní celých miest postupovali fotografi často prísne systematicky – od veľkých panorám krajiny a pohľadov z výhliadok cez námestia a ulice, jednotlivé budovy, interiéry až po detaily umeleckej výzdoby (Cova, 1989). Takýmto spôsobom bolo možné zdokumentovať celé mesto a zachytiť jeho aktuálnu podobu – vytvoriť jeho vizuálnu mapu (Paoli, 2008).

Iba málo autorov sa zaujímal okrem statických pohľadov aj o žánrovú fotografiu ako súčasť koloritu konkrétneho miesta. Fotografie mohli byť vydávané a predávané samostatne, čo umožňovalo cestovateľovi vytvoriť si vlastný „obrazový itinerár“. Možnosťou opakovaného vydávania fotografií autorom alebo jeho nasledovníkom sa postupne posunulo chápanie originality fotografického diela.

Samotný pôvod fotografií je zatiaľ taktiež neznámy a nepotvrdený. Existuje domnienka, že fotografie boli súčasťou bohatej umelecko-historickej knižnice šľachtickej rodiny Steiger-Zamoysky, ktorej presný obsah po konfiškácii roku 1945 a postupnom rozdelení na viaceré časti sa dnes dá len ťažko rekonštruovať. Zachované údaje o knižnici a umeleckej zbierke šľachtickej rodiny však dokladajú jednoznačný záujem o taliansku kultúru a umenie; početné mapy, dobové cestopisy a fotografické časopisy (*Das Amateur-Photograph*, 1890 - 1897) zase záujem o cestovanie a „nové médiá“.